

בעניני תפילה

יג

המתפלל עם הציבור בראייה או שמיעה טכנולוגית האם יאמר א-ל מלך נאמן לפני קריאת שמע

בדבר השאלה במי שמתפלל בביתו ורואה ושומע מנין מתפללים דרך המחשב שלו האם יאמר "אל מלך נאמן" לפני קריאת שמע ככל המתפלל ביחידות, או שמא כיון ששומע את השליח ציבור חוזר ואומר "ה' אלוקיכם אמת" אינו אומר "אל מלך נאמן".

הנה כל עיקר מנהג זה הביא הרמ"א (סימן ס"א ס"ג) וכתב שכך נוהגין, אך המהרש"ל מתנגד למנהג זה, וכך כתב תלמידו במטה משה דסבירא ליה דהוי הפסק בין ברכה לקריאת שמע, ולשיטתם היחיד חוזר ואומר ה' אלוקיכם אמת כדי להשלים רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח איברי האדם. אך אף בבית יוסף ובב"ח הביאו מנהג זה וכתבו שהוא מנהג קדמונים, ובמשנה ברורה (ס"ק י"ד) הביא מהפרי מגדים שהוא מנהג קדוש, וברור שזה טעות הדפוס שלא כתב הפרי מגדים אלא כדברי קודמיו שזה מנהג קדום.

ויש לעיין לפי מנהג האשכנזים בנידון דידן האם הוי כיחיד שמתפלל שאמר אל מלך נאמן, או שמא כיון ששומע את תפילת הש"ץ יוצא בזה שהוא שומע את הש"ץ חוזר ואומר ה' אלוקיכם אמת בסוף קריאת שמע, ואבאר את מה שיש להסתפק בזה.

כבר ביארתי במק"א שהשומע תפילה דרך הטלפון או בכל אמצעי טכנולוגי אחר אף אם הוא רואה את המתפללים אינו מצטרף למנין עשרה, אך מאידך מותר לו לענות אמן יהא שמיה רבה, דלא גרע מאלה שראו את הנפת הסודרין באלכסנדריה של מצרים (סוכה נ"א ע"ב). ויש לעיין בנידון דידן למה הוא דומה, האם שליח ציבור מוציא את הציבור בשלשת התיבות "ה' אלוקיכם אמת", או שמא אין כלל צורך ביציאת ידי חובה מדין שומע כעונה, אלא שדי בכך ששומעים תיבות אלה מפי הש"צ, שהרי מדובר בענין סגולי בלבד, דהיינו רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח אברי האדם.

מנחת אשר – בתקופת הקורונה
מהדורה תליתאה

ונפקא מינה בנידון דידן, דאם צריך בזה לדין שומע כעונה לא מהני מה ששומע דרך הטלפון, על כן ראוי שיאמר אל מלך נאמן, אבל אם אין צריך בזה אלא שמיעה בעלמא עדיף שלא לומר אל מלך נאמן אלא ישמע מהש"ץ שחוזר ואומר ה' אלקיכם אמת.

ולא ירדתי כיצד להכריע בזה, ואף דמסתבר לי דודאי אין בזה יציאת ידי חובה, מ"מ אפשר דמה ששומע דרך הטלפון ושאר אמצעים טכנולוגיים לאו כלום הוא ואינו נחשב שמיעה כלל, כיון שאינו שומע קול אנושי אלא קול מלאכותי, ולפיכך נראה טפי שאכן יאמר לפני קריאת שמע אל מלך נאמן ככל המתפלל ביחידות.

יד

הוצאת ספר תורה לקריאה שלא לפי ההלכה

כבוד ידי"נ הגאון הגדול

מורה דרך ומנהיג לתפארת

הרב יעקב דוד לובאן שליט"א

רב ק"ק אור תורה

עדיסן, ניו ג'רסי

הנני במענה לשאלתו שהיא שאלת חכם חצי תשובה.

בדבר ילד בר מצוה שהתכוון במשך חודשים ארוכים לקרוא את הפרשה וההפטרה דפרשת שמיני וכמנהג רבים בקהילתכם, ועקב המגיפה נסגר בית הכנסת וכל בני הקהילה התפללו ביחידות, והילד נשאר במפח נפש, ובני המשפחה חושבים שאם ימצא דרך כלשהי לאפשר לו לקרוא את הפרשה וההפטרה שהכין כאשר יפתחו שערי תפילה ויחזרו לפקוד את בית הכנסת, יהיה בזה חיזוק גדול לילד, ואם לא יוכל לקרוא את הפרשה יהיה לו מפח נפש גדול, והם חוששים לו גם לירידה רוחנית.

מנחת אשר – בתקופת הקורונה מהדורה תליתאה

ידי"ג הגר"צ שכטר שליט"א הציע להוציא שני ספרי תורה ולקרוא שבעה קרואים בפרשת השבוע ואת המפטיר בפרשת שמיני בספר השני, וכיון שקראו למפטיר בפרשת שמיני גם ההפטרה יקראו את השייך לפרשת שמיני כי לעולם ההפטרה שייכא למפטיר. ויסוד דבריו דכשם שאפשר להוסיף על שבעה קרואים כך גם מותר להוסיף פרשיות נוספות לאחר שקראו את פרשת השבוע.

והנה לא ראיתי את דברי הגר"צ שכטר במקורם, ולא ידעתיים אלא על פי דברי מעכ"ת, אך דברי חידוש המה ולא מצינו אלא שהמפטיר קורא את הפסוקים האחרונים שקרא השביעי וכמבואר בשו"ע (סימן רפ"ב ס"ד) וכ"ה בשערי אפרים (שער ט' סעיף א').

וטעם הדברים ומקורם משום שבזמן הגמ' היה המפטיר משלים את קריאת הפרשה, ולא היה חוזר על פסוקים שקראו שבעת הקרואים שלפניו, וכמבואר בדברי הראשונים במגילה (כ"ג ע"א), והטעם שאנו נוהגים שגומרים את הפרשה בשבעה קרואים והמפטיר חוזר על מה שקרא השביעי, כתבו התוס' שם דכיון שלאחר שבעה קרואים שהם חובה מפסיקין בקדיש אין זה ראוי להפסיק בקדיש באמצע הפרשה, ועי"ש ברשב"א מה שפלפל בזה.

ומ"מ נראה דאין המפטיר קורא אלא בפרשה שנקרא ע"י שבעת הקרואים, וממילא ברור שגם את ההפטרה אינו קורא אלא מה שנהגו כל בית ישראל לקרוא שענינו כענין הפרשה.

והיטב אשר דיבר מעכ"ת דאת"ל שאפשר לקרוא כל פרשה שהיא במפטיר למה לא מצינו פתרון זה בתשלומין לפר' ויחי, דהלא אם הפסיד הציבור קריאת התורה שבת אחת משלימין את הקריאה בשבת הבאה, ואם הפסידו פר' ויחי אין לה תשלומין דאין קורין לאחד בשני חומשים, וכ"ז מבואר ברמ"א (קל"ה ס"ב), בשו"ת מהר"ם מינץ (סימן פ"ה). ועי"ש במשנה ברורה (סק"ו) ובשער הציון (ס"ק ט' - י'). ולמה לא נקרא את פר' ויחי למפטיר, וע"כ שאין המפטיר קורא אלא את מה שקראו בפר' השבוע.

מנחת אשר – בתקופת הקורונה
מהדורה תליתאה

אך מכיון שמדובר בילד שהתכונן ברוב התרגשות דקדושה לקריאת הפרשה ואם לא יוכל לקרוא יהיה לו צער גדול, ואם נמצא לו פתרון שיוכל לקרוא את הפרשה ואת ההפטרה יהיה לו מזה חיזוק גדול ברוחניות ובחשקת התורה והמצוה, נראה להקל כהצעת מעכ"ת שלאחר גמר תפילת המוסף יוציאו ס"ת והבר מצוה יקרא את כל הפרשה (שמיני) ללא ברכות, ואח"כ יקרא גם את ההפטרה בלי ברכות, ואבאר.

הנה לית מאן דפליג דאין זה ראוי להוציא ס"ת מארון הקודש ולקרוא בו כשאין בזה כל תקנה, מנהג או מצוה, ואף על פי שבימי קדם היו גדולי עולם שקראו שנים מקרא ואחד תרגום מתוך ס"ת, וכך ידוע שנהג האר"י הק', לא חזינן לרבותינו בדורות האחרונים שנהגו כד.

ובשו"ת משיב דבר (ח"א סימן ט"ז) כתב לרב בסינסנטי בארה"ב, בדבר קהילה אחת שבמסיבה לרגל חנוכת ארון קודש חדש הוציאו ספר תורה וקראו בו, והרב מחה בהם ואמר דאם קורין בתורה שלא לפי תקנת חז"ל יש בזה איסור בל תוסיף, והנצי"ב דחה זאת מכל וכל. אך מכל מקום כתב שאין להוציא ס"ת ולקרוא בו שלא במקום חיוב, והוכיח מדברי המגן אברהם (סימן קמ"ד סק"ה) במה שנהגו דאם יש בבית הכנסת חתן בשבת לפני החתונה שמוציאין ספר תורה שני וקורין בו פרשת אליעזר עבד אברהם שהלך בשליחות אברהם אבינו לקחת אשה לבנו, אבל לא נהגו כן אלא ביום שבלא"ה קוראים בתורה ומכוונים בברכות לפטור גם קריאה זו, הרי דאין לקרוא בתורה שלא במקום מצוה. ופלפל שם דהא תינח בברכה, הרי זה ברכה לבטלה, אבל מה קפידא יש אם יקראו בתורה בלי ברכה.

וכתב לחדש דכיון דלפי שיטת הירושלמי (ברכות נ"ב ע"ב) אין ברכת התורה מדאורייתא אלא אם כן קורין התורה בציבור, אבל ברכות התורה דיחיד אינו אלא מדרבנן, ומשום כך ראוי להימנע מקריאת התורה בציבור ללא ברכה, עי"ש.

וכעין זה כתב בשו"ת תורת רפאל (סימן ב') שהאריך בסוגיא זו, והביא מה שכתב בתשובת אב"י שמותר להוציא ספר תורה ולקרוא בו ביחיד ללא ברכה, וכ"ש שמותר לעשות כן ברבים, ודחה בתו"ר דק"ו פריכא היא, דלכאורה נראה טפי דאף אם מותר

מנחת אשר – בתקופת הקורונה
מהדורה תליתאה

ביחיד מ"מ בציבור יש בכך ביטול מצ"ע דברכת התורה לפי דברי הירושלמי הנ"ל דברכות התורה היא מצוה דאורייתא אם קורא בציבור. אך מ"מ הוכיח מדברי רבותינו הראשונים שלא חששו לדברי הירושלמי, מלבד המשכנות יעקב (או"ח סי' ס') שנקט עיקר כדברי הירושלמי, עי"ש.

אך כבר נהגו רבים וטובים להוציא ספר תורה ולקרוא משנה תורה בליל הושענא רבה, ואת פרשיות הנשיאים בחודש ניסן וקוראים בלי ברכה, ולא חששו לסברא זו.

ובאמת לא הבנתי מה ראייה הביא הנצי"ב מדברי המגן אברהם שלא הביא אלא את המנהג שנהגו בשבת שיש בו חתן, וגם בשני וחמישי שיש בו קריאת התורה לא נהגו כן, ואם כן אין כל סמך וראייה שאסור להוציא ספר תורה ולקרוא לחתן פרשה זו אלא אם כן בלאו הכי מברכים על הקריאה בתורה, אלא שמנהג זה קשור לשבת שלפני נישואי החתן, ולא ראיתי כל ראייה מדברי המגן אברהם.

וגם את סברת הנצי"ב לא הבנתי כלל, דהלא אף אם נחוש לדברי הירושלמי, אין זה אלא בקריאה שבו מוציא את הרבים ידי חובתן דהיינו בקריאה המחוייבת שתיקנו משה רבינו ועזרא הסופר ותיקנו חכמים שלאחריהם ולא בקריאה בעלמא שאין בה חיוב וממילא אין בה כונה להוציא אחרים ידי חובתן, דהלא סברת הירושלמי משום דילפינן ברכת התורה מברכת הזימון, וכשם שבברכת הזימון אחד מוציא את האחרים ידי חובתן כך גם בברכת התורה, ואם באנו להחמיר בזה בכל קריאת התורה דמ"מ הוי תלמוד תורה דרבים, תימה, דאם כן איך מותר לתלמוד תורה ברבים, הלא מעתה חייב לברך על התורה, דמה בין קריאת התורה דרבים לכל תלמוד תורה דרבים, וכי ברכת התורה בספר תורה תליא.

סוף דבר, דברי הנצי"ב במשיב דבר אינן מתיישבים על לבי.

ולענ"ד האמת יורה דרכו שאין כל איסור מעיקר הדין להוציא ספר תורה ולקרוא בו, בין ביחיד בין בציבור, אלא שנהגו להמנע מכך משום כבוד ספר תורה, ויש בזה מעין זלזול בספר תורה לקרוא בו שלא לצורך, דהלא לגבי מצות תלמוד תורה אין בין הקורא מתוך

מנחת אשר – בתקופת הקורונה מהדורה תליתאה

ספר תורה לקורא מתוך חומש, ונמצא שהוא מוציא ספר תורה מארון הקודש ללא כל צורך, ומשום כך נהגו רבים להקל כשיש מנהג לעשות כן, וכמו שנהגו לקרוא לחתן שבת לפני נישואיו "ואברהם זקן בא בימים וכו'", וכן בליל הושענא רבה וכן בפרשיות הנשיאים.

וכיון דאתינן להכי נראה דבשעת הדחק כגון בנידון דידן יש להקל שלאחר גמר התפילה יוציאו ספר תורה בדרך כבוד והדר והבר מצוה יקרא את כל הפרשה וההפטרה ללא כל הברכות והמשפחה והאורחים ישמחו ויתענגו בכבוד התורה.

אך זאת עלי להדגיש, דאף שכל הנ"ל נראה לענ"ד ברור, על רב הקהילה לשקול היטב בפלס חכמתו ותבונתו האם היתר זה אכן ירבה כבוד שמים וחיזוק הדת, או שמא ילמדו בני האדם לזלזל בכבוד ספר תורה, אך אם לדעת מעכ"ת הוראה זו יצא הפסדו בשכרו ובכך תתרבה כבוד שמים וחיזוק הדת, כך יש לנהוג להלכה ולמעשה.

ובמכתבו של כת"ר הביע חשש שאם נקרא פר' שמיני למפטיר יביא הדבר לזלזול בהלכה ועמי הארץ יאמרו שרבנים עושים כחפץ לבם בהלכה, וכדי למצוא חן בעיני הבריות קוראין פרשה שלא במקומה, ולעניות דעתי נראה שגם משום כך עדיף להוציא ספר תורה בגמר התפילה ולקרוא בלי ברכות, וככל דברינו הנ"ל, ולא לשנות את סדר קריאת המפטיר וההפטרה.

באהבה רבה

אשר וייס

טו

תפילת רבי נחוניא בן הקנה

במה ששאל בתקופת הקורונה שבתני המדרש והישיבות לדאבון לב סגורות ונעולות על מנעל ובריח וכל אחד לחוד לומד ועוסק בתורה בביתו, האם יאמר תפילת רבי נחוניא

סימן טז

אם יש להתפלל לרפואת מי שבפשיעתו נדבק במחלה

כבוד תלמידי אהובי האברך המופלא

הרה"ג ר' אברהם קאטץ שליט"א

כמה ששאל לדעתי במי שנהג ברשלנות גמורה ובבואו בין אנשים לא שמר מרחק ולא לבש מסכה ונדבק בקורונה ומצבו חמור, אם ראוי להתפלל לרפואתו. ומע"כ ביסס שאלתו על דברי הגמ' בעירובין (כ"ט ע"ב):
 "תנו רבנן לא יאכל אדם בצל מפני נחש שבו. ומעשה ברבי חנינא שאכל חצי בצל וחצי נחש שבו, וחלה ונטה למות, ובקשו חבריו רחמים עליו וחיה, מפני שהשעה צריכה לו".

ולכאורה יש לתמוה כמה שאמרו שחבריו בקשו עליו רחמים מפני שהשעה צריכה לו, דמשמע הא לאו הכי לא היו מבקשים עליו רחמים. ומצינו בזה שני ביאורים שיש ביניהם נפ"מ להלכה:

א. כתב הריטב"א "ואף על פי שכדאי היה לחוב בעצמו שעבר על דברי חכמים".

ב. בהגהות היעב"ץ כתב שאילולי שהשעה צריכה לו לא היו מתפללין עליו "מפני שגרם רעה לעצמו והכניס עצמו בסכנה, נתחייב בנפשו".

הרי שלדברי שניהם, אכן אילולי שהשעה צריכה לו, לא היו מתפללין לרפואתו, אלא שנחלקו בטעם הדברים, לדברי הריטב"א משום שעבר על דברי חכמים, ולדעת היעב"ץ משום שהכניס עצמו לסכנה.

ונפ"מ לגבי נ"ד, דלפי דברי הריטב"א בנידון דידן, לא עבר על דברי חכמים. שהרי לא מדובר על תקנת חז"ל כמו איסור גילוי, אך לפי היעב"ץ גם בנידון דידן הכניס עצמו לסכנה ואין ראוי להתפלל בשבילו.

ושאל מע"כ אם צריך לחשוש לדברי היעב"ץ ולהמנע מלהתפלל לרפואתו. וטרם אבאר דעתי, תמה אני על ניסוח השאלה, דמשמע מיניה דבמקום ספק יש לחשוש לחומרא לדברי היעב"ץ ולא להתפלל, הלא פשוט דאם יש ספק בדבר ודאי יש להחמיר ולהתפלל לרפואת החולה, דמה עבירה יש להתפלל על החולה, אף אם פשע במחלתו. ומאידך אמרו "כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש נקרא חוטא" (ברכות י"ב ע"ב), וכבר הארכתי במצוה זו לבקש רחמים על החולה במנחת אשר במדבר (סימן כ"ג), ע"ש.

אך מלבד זאת פשיטא לי שמצוה גדולה להתפלל ולבקש רחמים גם על מי שפשע ונסתכן, מתרי ותלת טעמי:

א. כיון שיש בזה שני טעמים ושתי דעות, פשוט שדברי הריטב"א מגדולי רבותינו הראשונים מכריעים כנגד דעת היעב"ץ, שגדול מרבן שמו, אך בכל מקום בהלכה נקטינן כדברי הראשונים כנגד האחרונים שלא ראו דבריהם, ובפרט בנידון דידן, שלשיטת הריטב"א יש להחמיר ולהתפלל לרפואתם.

ב. הלא שערי תירוצים לא ננעלו, והלא שאלה זו לא נשאלה ע"י רש"י ותוס' וכל שאר רבותינו הראשונים, ולא

מצינו התייחסות לשאלה זו אלא בדברי הריטב"א בלבד. ונראה שלא ראו בזה כל קושיא, וכשאין קושיא לא צריך

מנחת

ירח האיתנים בעידן קורונה

אשר

וע"כ נראה שכל שאר הראשונים פירשו כמ"ש בקרן אורה שם שכונת חז"ל שתפילת חבריו נתקבלה ור"ח זכה לרפואה וחיים מפני שהשעה צריכה לו.

וכך משמע מפשטות לשון הגמ' שלא אמרו "ובקשו עליו חבריו מפני שהשעה צריכה לו", אלא אמרו "ובקשו חבריו רחמים עליו וחיה, מפני שהשעה צריכה לו". והרבותא דאעפ"י שנגזרה הגזירה וכבר נטה למות, מ"מ נתקבלה תפלתם משום שהשעה צריכה לו.

ג. הלא שאלה זו שאל גם רבינו המהרש"א שם, וכתב לפרש דאף שרב חנינא בן דוסא היה בעל מעשה ותפילותיו תמיד נתקבלו (עיי' ברכות ל"ד ע"ב), לא התפלל על עצמו כיון שהשעה צריכה לו, וחבריו הם שביקשו עליו, עי"ש בפירושו המחודש.

ולפי פירוש המהרש"א אף מי שעבר על דברי חכמים ראוי להתפלל לרפואתו, ולא כדברי הריטב"א. ולולי דברי המהרש"א היה נראה בדרך אפשר שאין הכונה לרבי חנינא בן דוסא אלא לרבי חנינא בר חמא, ואפשר דכיון שהיה בקי ברפואות כמבואר ביומא (מ"ט ע"א) ובירושלמי שבת (ע"ה ע"ב – ע"ו ע"א) ושם בירושלמי (ע"ו ע"ב) נתן רפואה לריב"ל כדי לרפאותו. וגם היה בקי במיני הנחשים כמבואר במס' תרומות בירושלמי (מ"ג ע"ב). ואפשר שרבי חנינא אמר לחבריו לפי בקיאותו בנחשים ובתורת הרפואה שאין כל חשש לחייו, ואעפ"כ לא סמכו חבריו על חכמתו והרבו בתפילה מפני שהשעה צריכה לו.

ומ"מ נראה עיקר ההלכה שאין לקבוע הלכה בענין חמור שכזה להמנע מלהתפלל לרפואתו של אדם מישראל, עפ"י דברי אחד הראשונים, כאשר כל שאר הראשונים לא עסקו בענין זה, ושערי תירוצים לא ננעלו. הלא יסוד ההלכה הוא שלחנו הערוך של הבית יוסף שעליו פרס משה רבינו את המפה, ולא מצינו בדבריהם הלכה זו.

ומשו"כ נראה פשוט להלכה דאף כאשר האדם הסתכן בפשיעתו, וגם כאשר עבר על דברי חכמים, ודאי עשה תשובה, וחייבין להתפלל ולהעתיר לרפואתו.

רפאנו ה' ונרפא, הושעינו ונושעה, שבורא רפואות ישלח דברו וירפא כל חולי עמו ישראל וימנע מגפה מנחלתנו, ונזכה לבשורות טובות ישועות ונחמות.

באהבה יתירה

ובברכת כתיבה וחתימה טובה

אשר וייס

מנחת

ירח האיתנים בעידן קורונה

אשר

סימן ז

ביסוי פי השופר במסכה

כבוד הרה"ג

ר' מנחם מנדל שטראקס שליט"א

רב קהילת חב"ד, קלן גרמניה

שלום רב לאוהבי תורתך.

במה שפסקתי שבשעת הדחק יש להקל בכיסוי פי השופר הרחב במסכה כדי למנוע התפשטות מגיפות הקורונה,

הנני להבהיר את דברי.

בענין חשש שינוי ופסול בקול השופר מצינו שלש הלכות ושלשה אופנים.

א. קול הברה. התוקע לתוך הבור קבעו חכמים שמי שעומד מחוץ לבור לא יצא ידי חובתו משום ששומע קול

הברה.

ונחלקו הראשונים האם לעולם העומד מחוץ לבור אינו יוצא משום ששומע קול הברה, ולא סמכין בזה כלל על

דעת השומע, וזה שיטת ה"רא"ש. או שמא סמכין על דעת השומע ואם שמע קול השופר יצא. זה דעת רש"י וכך נפסק

בשו"ע (סימן תקפ"ז ס"א).

ודעת הט"ז (סק"א) שאין לסמוך בזה על בקיאות השומע, והמשנה ברורה (סק"ז) החמיר כדבריו שלא בשעת

הדחק.

והארכתי בהלכה זו, אך אין כל זה נוגע לענייננו.

ב. חשש שינוי בקול השופר ע"י תוספת חיצונית שלפעמים משנה את הקול, וכן בשופר בתוך שופר.

ובהלכות אלה מפורש במשנה, גמ' וכל הפוסקים עד לשו"ע ועד בכלל, שסומכין על שמיעת האדם ולא מצינו מי

שאומר שאין אנו בקיאים.

וכנראה דשאני קול הברה, שבאמת יש מבוכה גדולה מהי (וכפי שהבאתי גם בשיעור בע"פ וגם בתורה שבכתב),

משינוי קול השופר מכמות שהיה שבוה סמכין על דעת השומע.

ג. כאשר יש תוספת על השופר, בין מבפנים בציפוי זהב מבפנים, ובין כשהוסיף באורך השופר אם מצד פיו הקצר

ואם מצד פיו הרחב, התקיעה פסולה אף אם לא נשתנה הקול כלל.

וברור ופשוט בטעם הלכה זו, דהלא הקול נוצר ע"י מעבר האוויר שהאדם נושף מתוך ראיותיו בתעלת השופר,

כמו בכל כלי הנשיפה, ואם יש תוספת על השופר בין מבפנים ובין באורכו, נמצא שאין כאן קול שופר בלבד אלא קול

הנוצר ע"י השופר ודבר אחר, ולפיכך אף אם לא נשתנה קולו פסול.

אך אין כל זה שייך כאשר מכסים את פי השופר במסכה, כי אין המסכה תורמת כלל ליצירת הקול.

ומ"מ אמרתי וכתבתי, שבשנים כתיקונם, אף אני הייתי מתנגד בכל תוקף לשינוי כלשהו בצורת השופר, ולא

מנחת

ירח האיתנים בעידן קורונה

אשר

וכתב מע"כ שבבית הכנסת שלכם יש כעשר מטר בין התוקע לציבור, והנני מחזק ידיכם, ומ"מ להקפיד על כך שבעל התוקע ישמור על עצמו בניטרותא יתירתא לפני ראש השנה כדי שלא להידבק, והציבור ישמור על מרחק מהתוקע, ויכסו פניהם במסכות, ובהכי ודאי עדיף טפי.

בברכת כתיבה וחתימה טובה

אשר ויים

מנחת

ירח האיתנים בעידן קודונה

אשר

סימן יב

בהוראת הגר"י סלנטר בימי המגיפה

כבוד ידי"נ הרה"ג המצויין...

במה שרצה לחדש דכאשר מחלת השפעת שכיחה ורבים החולים יש להקל בצומות לפי מה שידוע שפסק הגר"י סלנטר בימי מגפת החולירע שאף הבריאים יאכלו ואף נהג בעצמו היתר ובעיצומו של יוה"כ עלה על הבימה ואכל לעיני כל ההמון, ואף ביו"כ החמור נהג כן במקום שיש חשש פקו"נ, וחידש כת"ר דק"ו בשאר הצומות דאף החולה שאב"ס פטור מן הצום כמבואר בסימן תקנ"ד ס"ו, ושכך יש לנהוג בשעה שהשפעת שכיחה.

ולענ"ד אין מקום להוראה זו מחדא ותרי טעמי, ואבאר.

הנה כל סיפור הדברים אודות הפסק של מרנא הגר"י סלנטר לא נתברר אצלי כלל, ויש גרסאות שונות בענין זה. אמנם בהרבה מספרי ספורי המעשיות הביאו גירסה זו שכתב מע"כ ובספר מקור ברוך (ח"ב פרק י"א) כתב דהגרי"ס עלה לבימה עם כוס יין ומזונות וקידש ואכל, ואם אכן קידש בהכרח שאכל כשיעור כדי שיהיה קידוש במקום סעודה דהאוכל פחות מכשיעור אינו מקדש, והרי זה תימה גמורה לומר שאכל כשיעור דהלא אף החולה צריך לאכול פחות מכשיעור כמבואר (בסימן תרי"ח ס"ו).

אמנם יש ליישב דהלא שיעור קידוש במקום סעודה בכזית, אך שיעור אכילה ביוה"כ בכותבת, וא"כ אכילת כזית עדיין הוי פחות מכשיעור. ויש לפלפל.

ועוד יש לתמוה בסיפור זה דלהלכה קיי"ל דחולה האוכל ביוה"כ פטור מלקדש כמבואר בסוס"י תרי"ח במג"א, בשו"ע הרב, בחיי אדם ובמשנה ברורה (ס"ק כ"ט), עיי"ש. ודוחק לומר שהגרי"ס נקט כדברי הגרעק"א (סימן תרי"ח) דחולה שיש בו סכנה האוכל ביו"כ שחל בשבת צריך לקדש. (ואכן בשנת תר"ט חל יוה"כ בשבת).

ובספר תנועת המוסר בפרק על חיי הגרי"ס כתב גם הוא כנ"ל אך בהערות כתב שלדברי בנו של הגרי"ס פסק לאכול פחות מכשיעור. ועוד הביא מספר אחד דאף שפסק לאחרים שיאכלו, הוא עצמו לא אכל כלל. הרי שיש מבוכה גדולה בכל פרטי הענין, ובכלל אין לסמוך להלכה כלל על ספורי מעשיות ואין לנו אלא דברי הפוסקים מנחילי מורשה ולא זולתם.

ובספרי התשובות של התקופה ידעתי כמה מקורות. בשו"ת מצפה אריה להגאון ר' אריה ליב ברודא אב"ד לבוב (או"ח סימן מ"א) כתב שבילדותו בגרודנא שמע שבוילנא היה פולמוס גדול כאשר הגרי"ס פסק שכל בני הקהילה יאכלו אף הבריאים וגדולי העיר התנגדו לו (ובספר תנועת המוסר הנ"ל הביא שהגאון ר' בצלאל הכהן מחה ברבים נגד

מנחת

ירח האיתנים בעידן קורונה

אשר

ובשו"ת הרב"ז להג"ר בצלאל זאב שאפראן זצ"ל (סימן י"א) הביא שהגרי"ס נתן עצה לאסור מערב יוה"כ את כל האוכל בקונם ושוב אין איסור חל על איסור כדי להינצל מאיסור כרת דיוה"כ, והגר"ז פקפק בעצה זו. במסגרת זהב על הקיצור שו"ע כתב גם הוא עצה זו בשם הגרי"ס וכתב שכל גאוני דורו נחלקו עליו, ועיין עוד בשו"ת אגרות משה (או"ח חלק ג' סימן צ"א) שכתב גם הוא שהגרי"ס התיר לכל בני העיר לאכול ביום הכיפורים ולא הזכיר את ענין הקונם.

הרי לן מבוכה בענין סיפור זה גם בספרי השו"ת.

אך עצם ההוראה שגם הבריאים יאכלו פחות מכשיעור בשעת המגיפה ביוה"כ, כבר הורה זקן החתם סופר בשו"ת (ח"ו סי' כ"ג) וכ"כ בשו"ת מצפה אריה שם שכך הורה הגאון בעל שואל ומשיב בשעת המגיפה בשנת תרל"ג, הרי דאף אם לא נדע בבירור מה וכיצד הורה הגר"י סלנטר, מ"מ כבר מצינו פסק זה בדבריהם של עמודי ההלכה מלבד הגרי"ס כמבואר.

והמשנ"ב בבה"ל (סימן תקנ"ד ס"ו) הביא מספר פתחי עולם שפסק כן בתשעה באב שבשעת המגיפה יאכלו פחות מכשיעור והארכתי בדבריו במק"א.

אמנם אין לדמות כלל את מגיפת החולרע שבה עסקו כל הגדולים הנ"ל למחלת השפעת בזמה"ז, דמגיפת החולרע הפילה אלפים ורבבות חללים ולא היה בידם אמצעים להירפא ממנה, וכמחלת הראתן בימי חז"ל שחששו להידבק בה באופן מופלג ביותר כמבואר בכתובות (ע"ז ע"ב) דר' זירא לא הוי יתיב בזיקיה ור' אמי ור' אסי לא הוי אכלי ביצים שעברו במבוי שלהם, כך חרדו להדבק במגיפת החולרע, וכמבואר בספר פתחי עולם שם שגזרו שאיש לא יצא מפתח ביתו, ומי שצריך לצאת יכסה את פיו ואפו בבגד, עי"ש. ואין זה דומה כלל למחלת השפעת בזמנינו לא מצד חשש ההדבקה ולא מצד הסכנה שבמחלה, דמעשים בכל יום שאנשים חולים בשפעת ואין צוחה ברחובותנו, ואין השפעת נתפסת כסכנת נפשות.

ובאמת מצינו מי שחולק על החת"ס אף במגיפת החולרע, עיין שו"ת ראשית ביכורים שמעיד שאלפים צמו בוילנא ואף אחד לא ניזוק ולכן דעתו שחלילה להקל לבריאים, והביאו בשד"ח (חלק ט' מערכת יוה"כ סימן ג' אות ד') ועיין מש"כ בזה, ועיין עוד בזכר יהוסף להגרי"ז שטערן (ח"ד סימן רי"ג) שגם הוא האריך לטעון שאין הצום מסוכן בשעת המגיפה ואסור לבריאים לאכול ולשתות, עי"ש. ומ"מ נראה דבשפעת אין להקל אף בשאר הצומות.

וכבר הורה זקן בפסקים ותקנות הגרעק"א (הנהגות ותקנות סימן כ' אות י"ז) כתב דכיון דיוה"כ מן התורה אינו יכול להקל לבריאים, עי"ש.

ואף שאמרו שלא גזרו תענית במקום חולי, אין לנו אלא כשחולה בפנינו ולא מצינו שהקילו בצומות שמא יחלה, ואין ללמוד הלכה זו ממה שהקילו כע"ז בפקו"נ כמבואר בתרי"ח ס"א בבה"ל דפקו"נ שאני דכל שיש בו אף ספק

מנחת

ירח האיתנים בעידן קורונה

אשר

פקו"נ דוחה את כל איסורי התורה והארכתי במק"א (שו"ת מנחת אשר ח"א סימן כ"ז) להוכיח מדברי הפוסקים לדורותיהם דמצינו דאף פקו"נ עקיף דוחה כל איסורי תורה, ואין זה ענין כלל לחשש שמא יפול למשכב שאין בו סכנה, ובפרט שאין כל יסוד להניח שהצום יכול לגרום בדרך כלשהי לסיכוי יתר לחלות בשפעת.

אך ההבדל העיקרי בין מחלת הכולרע למחלת השפעת הוא, שמחלת הכולרע פוגעת בכלי העיכול וגורמת לשילשולים קשים וגורמת להתייבשות ולחוסר תזונה, ולכן פסקו בצדק שיאכלו וישתו, משא"כ במחלת השפעת, וכז"פ.

ומשום כל זה נראה דאין יסוד כלל להוראה הנ"ל, ואף בזמן שרבים חולי השפעת כל שלא חלה חייב להתענות כדין ואין להקל בו אף לשיעורים.

ביקרא דאורייתא

אשר וייס